

Stockholm 2022-08-31

Havs- och vattenmyndigheten

Yttrande gällande vägledningen *Definition av ekologisk potential*

Sveriges Hembygdsförbund (SHF) har tagit del av rubricerad remiss och vill framföra följande synpunkter.

SHF vill se levande sjö- och vattenlandskap, där en mångfald av ekonomiska, ekologiska, sociala och kulturella värden används och utvecklas tillsammans på ett hållbart sätt. Syftet med den remitterade vägledningen är bra men trots att den ska gälla både *samhällsviktiga verksamheter* och *miljön i stort* saknas exempel på hur miljöer i stort ska hanteras. De sociala och kulturella värdena samt rekreationsvärdena finns överhuvudtaget inte med, varför det inte ger någon vägledning till hur handläggarna ska hantera de här sortens miljöer. SHF ser det som en stor brist, eftersom det troligen är flest biologer som kommer handlägga ärenden utifrån vägledningen och som därför behöver stöd för hur de ska tänka kring de ovan nämnda värdena.

SHF har i tidigare yttranden till myndigheten efterlyst ett förenklat språk, för att allmänheten ska kunna förstå innebörden i myndighetens officiella handlingar, däribland vägledningar. Även om vägledningen *Definition av ekologisk potential* fortfarande är utformad så att den upplevs komplicerad och svårförståelig, för den läsare som inte är naturvetenskapligt bildad, så upplever SHF att myndigheten ansträngt sig genom de beskrivna exemplen och illustrationer som infogats för att förklara den naturvetenskapliga texten. Det upplever vi som ett steg i rätt riktning när det gäller myndighetens sätt att kommunicera externt.

Vägledningen innehåller förbättringsåtgärder för miljöer som inte är tänkt att återställas, på grund av att de klassats som kraftigt modifierade vatten (KMV). Vägledningen är tänkt att ge stöd åt handläggaren hur man ska gå till väga för att göra miljön bättre för flora och fauna samtidigt som den befintliga miljön och/eller verksamheten ska få finnas kvar i sin nuvarande form. Det handlar alltså om att anpassa åtgärder till de kulturmiljön och den befintliga biotopen på platsen, så att de biologiska förhållanden förbättras för de arter som finns eller som man tror sig har funnits tidigare eller som man tänker sig kommer att trivas i miljön i framtiden. Eftersom hembygdsrörelsen värnar om både kulturmiljö- och naturvärdena ser SHF positivt på att ett tillvägagångssätt tagits fram för

att identifiera vad som är möjligt och lämpligt att göra för att öka den ekologiska potentialen.

Faktum kvarstår dock att för få miljöer har klassats som KMV, vilket SHF vill framföra än en gång till Havs- och vattenmyndigheten. I nationella planen för moderna miljövillkor (NAP) står att genomförandet ”i frågan om att verksamheterna ska förses med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.” Vidare står det att ”De möjligheter att ställa mindre långtgående krav som följer av EU-rätten till förmån för samhällsnyttiga verksamheter ska utnyttjas fullt ut vid till exempel meddelande av miljö kvalitetsnormer och andra föreskrifter samt vid beslut om klassning av vattenförekomster. En miljö kvalitetsnorm ska inte medföra strängare krav än nödvändigt.” ”Regeringen har genom ändringar i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) infört en skyldighet för vattenförvaltningen att fullt ut använda alla de möjligheter som EU-rätten ger avseende undantag och förklarande av vatten som kraftigt modifierade”...”även små vattenkraftsanläggningar kan ha en sådan samhällsnyttig betydelse att det finns förutsättningar för undantag”. SHF anser att det är befogat att lyfta fram dessa väsentliga delar ur planen eftersom den remitterade vägledningen är en av de vägledningar och föreskrifter som tagits fram i syfte att säkerställa genomslag av denna ändring i vattenförvaltningsförordningen.

I NAP:en står även att det ”Vid bedömning av negativ påverkan måste också beaktas att vissa av dessa anläggningar är mycket gamla och att den omgivande naturen har anpassats efter hur vattnet har runnit vilket gett förutsättningar för andra arter och dagens biologiska mångfald.” SHF vill värna även de arterna och av det skälet inte förändra i den utsträckningen så att dessa försvinner i samband med nya åtgärder. Enligt miljö kvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag* ska sjöar och vattendrag vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. SHF:s tolkning är att det innebär att målet inte ska vara att återställa eller genomföra åtgärder i förebyggande syfte utan att bevara, dvs både kulturmiljöer, naturmiljöer och ekologin där flora och fauna överlever eller får gynnsammare förutsättningar men inte nödvändigtvis att nya miljöer tillskapas för den platsen okänd flora och fauna.

I tabell 3 på sid 37 ges exempel på negativ påverkan som åtgärder kan få för samhällsnyttiga verksamheter. För tydlighetens skull bör även en tabell med exempel på negativ påverkan som åtgärder kan få för *miljön i stort* finnas, där t ex dammar och flottningsanläggningar finns med och där den negativa påverkan skulle innebära att kulturhistoriska värden minskar eller avlägsnas, eftersom de vittnar om hur människor

nyttjat vattnet genom olika tider med olika syften och att delar av vår gemensamma historia raderas.

Förslagen att göra en nedbrytning av den nationella påverkan till lokal nivå, sid 38, ser SHF som bra och eftersträvansvärt, eftersom vi håller med om att man ska ta hänsyn till det lokala och det allmänna intresset. Det är på den nivån som hembygdsföreningarna agerar och där de även har störst kompetens. Vi vill i sammanhanget påminna om att samverka med föreningarna i den här typen av ärenden; eftersom de företräder det allmänna intresset, har historisk kunskap om brukandet av landskapet och oftast även representerar invånarnas vilja om hur hembygden bör utvecklas.

SHF anser dock att det är märkligt att stränga förhållningsregler finns uppräknade på sidorna 42-43 om att ”vattenmyndigheten måste säkerställa att förhållandena i praktiken ligger närmast ett ekologiskt oförändrat tillstånd”, trots att vattenområdet klassats som KMV. Även här är det viktigt att lyfta de kulturhistoriska värdena, som bör tas hänsyn till när det gäller *miljön i stort*, eftersom förändringar kan innebära att de kulturhistoriska värdena sänks om stora eller flera åtgärder behöver vidtas i kulturmiljöer. De kulturhistoriska värdena bedöms utifrån ett antal olika parametrar och i vattenlandskapen kan t ex byggnadshistoriska värden, upplevelsevärden och/eller autenticiteten i miljön minska eller gå förlorade.

SHF anser att man ska utgå från den lokala platsens geologi och historia för att tillägget, genom olika sorters åtgärder, i kulturmiljöer inte ska resultera i för platsen främmande uttryck. Om man t ex utifrån geologiska förhållanden och historiska lämningar kan utläsa att det inte tidigare har funnits stenar i vattendraget, bör man heller inte lägga dit några när man vidtar åtgärder, vilket föreslås på sid 55. Är det en kulturhistoriska värdefull miljö bör man även överväga att använda stenar av den sort som finns i närområdet.

Så länge det saknas lämpliga biologiska bedömningsgrunder, anser SHF att man bör vänta med att genomföra förebyggande förbättringsåtgärder, i motsats till det som står på sid 56, eftersom effekten då kan bli en annan än den förväntade.

För Sveriges hembygdsförbund

Jan Nordwall
Generalsekreterare

Helena Rosenberg
Kulturmiljöstrateg